

**MEZ
DOI
4A0.**

Vizija medija Zapadnog Balkana
za 2040. godinu

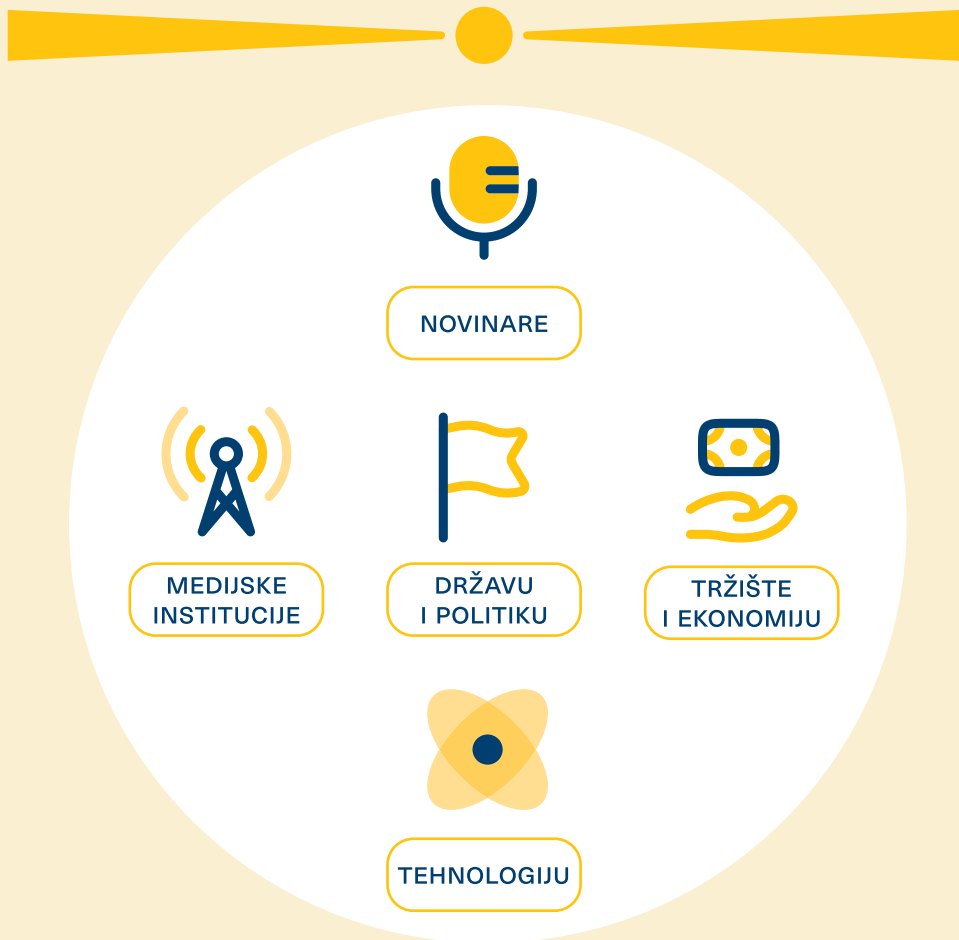
U 2040. godini, profesionalni i nezavisni novinari su sigurni i slobodni od neprimjerenog uticaja. Etički korištena tehnologija igra ključnu ulogu u pomaganju medijima da ispune svoju dužnost prema javnom interesu i budu glas građana za društvo koje je dobro informirano, inkluzivno i demokratsko.

1

POZADINA

U oktobru 2023. godine pokrenut je projekt „Mediji 2040: Osnaživanje mladih zagovarača za slobodu medija na Zapadnom Balkanu“ kao mreža od šest javnih univerziteta na Zapadnom Balkanu. Naša mreža okupila je grupu od **40 studenata novinarstva i komunikologije** iz Novog Sada, Podgorice, Prištine, Sarajeva, Skadra i Skoplja. Zajedno smo radili na predviđanju budućnosti medija – budućnosti za 2040. godinu u kojoj bi mladi željeli da rade kaoiskusni medijski profesionalci.

Da bismo ostvarili našu viziju, sproveli smo **skeniranje horizonta** – proces mapiranja trenutne situacije i trendova u medijskoj sferi. Konkretno, posmatrali smo šta se dešava u vezi s pet ključnih dimenzija medijskih sistema. Tokom ovog procesa organizirali smo online forum s novinarima i stručnjacima za medijsku politiku, medijsku tehnologiju i medijsko poslovanje. Nalazi skeniranja horizonta formulirani su kao ključni zaključci vezani za:

Kada smo ostvarili dobar uvid u trendove, okupili smo se na petodnevnoj radionici u Skadru kako bismo formulirali zajedničku viziju za regiju Zapadnog Balkana. Kroz interaktivni i inkluzivni proces, uz profesionalno vođenje, formulirali smo viziju i razgovarali o izazovima i omogućavajućim faktorima koji nam mogu pomoći da ostvarimo viziju.

Iako su slični trendovi primjetni širom Zapadnog Balkana, svaki medijski sistem ima svoje specifičnosti a problemi nemaju isti nivo hitnosti. Iz tog razloga, ova vizija se treba shvatiti kao opći okvir koji zahtijeva dalje razrađivanje kako bi se uzeli u obzir specifični lokalni trendovi i nadležnosti zainteresiranih strana.

2

VIZIJA I KLJUČNE RIJEČI

U 2040. godini, profesionalni i nezavisni novinari su sigurni i slobodni od neprimjerenog uticaja. Etički korištena tehnologija igra ključnu ulogu u pomaganju medijima da ispune svoju dužnost prema javnom interesu i budu glas građana za društvo koje je dobro informirano, inkluzivno i demokratsko.

PROFESIONALIZAM, NEZAVISNOST, SIGURNOST I SLOBODA NOVINARA

Do 2040. godine, novinari rade u okruženju u kome nema prijetnji, zastrašivanja i drugih oblika pritisaka, uključujući one koji se dešavaju na mreži s prividnom anonimnošću. Oni djeluju nezavisno, sigurni su od neprimjerenog političkog i ekonomskog uticaja te zaštićeni jakim pravnim okvirom i društvenim normama koje njeguju vrijednost slobode medija. Jaka novinarska udruženja njeguju profesionalno postupanje i solidarnost, snažni novinarski sindikati osiguravaju dobre radne uslove, a institucionalizirani i efikasni savjeti za štampu vraćaju povjerenje građana u medije.

ETIČKA UPOTREBA TEHNOLOGIJE

Tehnologija u 2040. godini služi kao moćno sredstvo za unapređenje novinarskog rada i javne komunikacije općenito. Koristi se etički

– poštujući privatnost, tačnost i autentičnost, i pružajući potpunu transparentnost. Inovacije u oblasti vještačke inteligencije, analize podataka i digitalnih platformi osnažuju novinare da otkriju priče, analiziraju kompleksne probleme i angažiraju publiku na smislene načine.

ULOGA MEDIJA U SLUŽENJU JAVNOM INTERESU

Do 2040. godine, mediji služe kao glas građana, zagovarajući javni interes u svom izvještavanju i pozivajući na odgovornost one koji su na pozicijama moći. Javni interes je ukorijenjen u uredničkim odlukama, posebno u javnim medijskim servisima koji služe različitim zajednicama. Javni interes je zaštićen nezavisnim i efikasnim regulisanjem medija, uz ključnu ulogu nezavisnog regulatora medija koji bi trebalo osigurati medijski pluralizam, transparentnost vlasništva i potpuno poštovanje ljudskih prava.

DOBRO INFORMIRANA, INKLUZIVNA I DEMOKRATSKA DRUŠTVA

Kroz odgovorno izvještavanje u javnom interesu, do 2040. godine mediji podstiču građane koji su dobro informirani i osnaženi da donose odluke, učestvuju u javnom komuniciranju i zalažu se za javno dobro. Formalno i neformalno obrazovanje pruža znanje, vještine i kompetencije za visoke nivoe medijske pismenosti. Mediji promoviraju dijalog između različitih perspektiva – političkih, etničkih ili vjerskih i djeluju kao katalizator inkluzivnog i demokratskog društva.

3

SCENARIJ ZA MEDIJE 2040. GODINE: PREVAZILAŽENJE IZAZOVA I ANGAŽIRANJE OMogućAVAJUĆIH FAKTORA

Izazovi koje treba prevazići kako bismo dostigli viziju budućnosti:

- Političke stranke i vlade čvrsto kontroliraju medije, vršeći uticaj na medije putem državnog finansiranja i oglašavanja, imenovanja regulatornih tijela i klevetanja novinara.

-
- Napadi na novinare smanjuju prostor za javni dijalog tako što ušutkuju kritičke i istraživačke novinare.
 - (Potencijalni) konflikt ostaje stalni izazov u regiji i razara zajednice, dovodeći do medijske polarizacije i širenja govora mržnje.
 - Odliv mozgova utiče na medijske sisteme jer dovodi do gubitka mladih novinara i mladih obrazovanih potrošača kvalitetnog medijskog sadržaja.
 - Loša ekonomska situacija novinara, medija i građana utiče na cjelokupne medijske sisteme. Novinarstvo nestaje kao profesija, bez mladih ljudi koji su voljni da se njome bave. Mediji su orijentirani ka oglašavanju i sadržaju koji je lako proizvesti, i uglavnom senzacionalistički. Građani nemaju dovoljno sredstava da direktno podrže medije.
 - Tržišni monopol ima štetne efekte na javnu komunikaciju jer sprečava zastupanje različitih gledišta u medijima.
 - Vještačka inteligencija predstavlja prijetnju za javnu komunikaciju, jer se može koristiti za manipulaciju i dezinformisanje građana.
 - Društvene mreže ubrzavaju informacijsko zagađenje (dezinformacije, govor mržnje, povrede privatnosti) i postavljaju izazove pred poslovni model medija.
 - Građansko novinarstvo se takmiči s tradicionalnim novinarstvom za pažnju publike, nudeći informacije koje mogu biti dekontekstualizirane, pristrasne ili polarizujuće.
 - Povjerenje u novinare, njihove vijesti i medije opada, čineći građane podložnijim alternativnim izvorima vijesti i dezinformacijama te dovodeći do smanjenja političke participacije.

Omogućavajući faktori koji mogu pomoći u izgradnji zamišljene budućnosti

- Regulatorna tijela se bave problemima tehnologije i online medija, vođena su javnim interesom, principima ljudskih prava i transparentnosti.
- Hrabri i odlučni novinari promoviraju profesionalne standarde i etič-

ko djelovanje, uprkos političkim i ekonomskim pritiscima.

- Pravosudni organi, koji dobro funkcioniraju, pružaju garancije za slobodu govora.
- Međusobno poštovanje i saradnja između novinara njeguju kulturu profesionalizma i solidarnosti.
- Medijska pismenost, uvedena u formalno i neformalno obrazovanje, i promovirana od samih medija, čini građane odgovornim, kritičkim i zahtjevnim korisnicima vijesti.
- Tehnološki razvoj unapređuje novinarstvo, pomažući u prikupljanju vijesti, istraživačkom novinarstvu, širenju vijesti putem više kanala i uključivanju publike na različite načine.
- Vještačka inteligencija pomaže novinarima u obavljanju napornih zadataka i u kreiranju atraktivnih novih formata i sadržaja koji privlače i angažiraju publiku.
- Društvene mreže omogućavaju medijima i novinarima da dosegnu različite grupe publike i omogućavaju veću interakciju i učešće u javnom dijalogu.
- Građansko novinarstvo dopunjuje tradicionalno novinarstvo osiguravajući autentičnost i raznovrsnost glasova u javnoj sferi.
- Evropska unija promovira slobodu medija i pluralizam, kao i etičku upotrebu tehnologije, a kroz proces pristupanja pruža zakonodavnu osnovu i podršku u sprovođenju zakonodavstva vezanog za medije i tehnologiju.

Prevazilaženje izazova i angažiranje omogućavajućih faktora ključni su za ostvarivanje vizije dinamičnih, nezavisnih i etičkih medija na Zapadnom Balkanu do 2040. godine. Kroz zajedničke napore u rješavanju urgentnih izazova i s osloncem na omogućavajuće faktore, zainteresirane strane mogu raditi na stvaranju okruženja u kojem novinari mogu slobodno djelovati, tehnologija se etički koristi, a mediji služe kao katalizator inkluzivnih i istinski demokratskih društava.

Projekt podržava Ambasada Kraljevine Nizozemske u Beogradu
kroz Nizozemski fond za regionalnu saradnju – MATRA program.

**FAKULTET
POLITICKIH
NAUKA**
UNIVERZITET U SARAJEVU
MCMXXLIX

UNIVERZITET
CRNE GORE

FAKULTET
POLITICKIH
N A U K A
PODGORICA

Kingdom of the Netherlands

www.ff.uns.ac.rs